

ISSN 0108-2205

Roskilde Universitetscenter

Maj 1984

Rejserapport fra klyngen Statsform og
Arbejderbevægelses studietur i Tyskland

af

(Okt 1983)

Klyngen Statsform og Arbejderbevægelse

Arbejdsblad nr. 4/84
Institut for Samfundsøkonomi
og planlægning
Roskilde Universitetscenter
Postbox 260, 4000 Roskilde

[fået fra ove K. Pedersen.
studieresan foretog
i okt. 1983]

Rejserapport fra klyngen Statsform og
Arbejderbevægelses studietur i Tyskland

af

Klyngen Statsform og Arbejderbevægelse

INDHOLDSFORTEGNELSE.

INDLEDNING.....	4
I. BAGGRUND/FORUDSÆTNINGER.....	11
a) Klyngens arbejde hidtil.....	12
b) Den tyske fagbevægelse.....	39
II. FORM- OG IDEOLOGITEORI.....	55
- Bernhard Blanke.....	57
- Helmuth Reichelt.....	79
- Göran Therborn.....	106
III. KORPORATISMETEORI.....	119
- Josef Esser: Korporatisme - strategi i en krise- tid.....	120
- Hans Kastendiek og Otto Jacobi: Korporatisme og tesen om det institutionelle netværk.....	144
- Politologikongres i Mannheim: Politisk viljedan- nelse og interesseformidling.....	162
- Jaeger: Resume af interview.....	180
- Interview med Ulrich Jürgens.....	184
Litteraturliste.....	193

INDLEDNING.

I ugen 9. til 15. oktober 1983 foretog en gruppe af lærere og studenter primært tilknyttet klyngen "Statsform og Arbejderbevægelse" ved Institut for Samfundsøkonomi og Planlægning RUC, en studierejse til Vesttyskland.

Denne studierejse var et led i instituttets praksis med at prioritere fælles kollektive studierejser for lærere og studerende fremfor individuelle rejser i forskningsøjemed.

Med nærværende rejserapport ønsker klyngen således at formidle resultaterne af studierejsten til resten af instituttet samt til øvrige interesserede.

Rejsens program var som følger:

Berlin

- Mandag d.10.okt.: - Møde med Ulrich Jürgens, Wissenschaftszentrum.
- Møde/hyggesnak med Elmar Altvater, Freies Universität.

Frankfurt/M

- Tirsdag d. 11.okt.: - Møde med Josef Esser, Universität Frankfurt/M
- Møde med Hans Kastendiek og Otto Jacobi, Institut für Sozialforschung, Frankfurt/M.

Mannheim

- Onsdag d.12.okt. og
Torsdag d.13.okt.: - Deltagelse i årsmødet i Deutsche Vereinigung für Politische Wissenschaft med temaet: Politische Willensbildung und Interessenvermittlung.
- Herudover møder med Göran Therborn og Michael Jäger.

Hannover

- Fredag d.14.okt.: - Møde med Bernhard Blanke, Universität Hannover.

Bremen

- Lørdag d.15.okt.: - Møde med Helmuth Reichelt, Universität Bremen.

Deltagere i turen var:

Lærere: Ove K. Pedersen
Bruno Amoroso
Jann Windmüller

Studerende: Henrik Andersen
Andy Andresen
Arne Bundgård
Karsten Jensen
Dorthe Tang Jørgensen
Jørn Kristiansen
Henning Nilausen
Martin H. Pedersen
John Petersen
Peter Plougstrup
Michael Schultz
Grete Tarpgaard
Lene Westergaard

Turens Formål.

Klyngen "Statsform og Arbejderbevægelse" har nu i godt to år været rammen omkring et studie og forskningsarbejde om forholdet mellem statsform og arbejderbevægelse i Danmark fra midten af forrige århundrede og frem til i dag. Resultaterne af dette arbejde foreligger bl.a. i form af foreløbig 7 projektrapporter samt en større artikel "Integration og Fagbevægelse. Den danske fagbevægelses integrationshistorie"

Klyngens arbejde har intentionelt været ledet af et ønske om at forbinde de konkrete historiske analyser af den specifikt danske statsforms udvikling med såvel meta- som mellemtoretiske refleksioner og overvejelser.

Med baggrund heri har klyngen således i et vist omfang beskæftiget sig med spørgsmål vedrørende den så kaldte formanalyser anvendelighed, og har i denne forbindelse trukket en del på den tyske diskussion herom.

Et andet af de centrale elementer i klyngens arbejde har været udviklingen af begrebet om det institutionelle netværk. Udviklingen af dette begreb skal bl.a. ses på baggrund af og i modsætning til en væsentlig del af den samfundsvidenskabelige debat, som i de senere år er blevet tematiseret under den nominalistiske fællesbetegnelse korporatismeteorier. Også i denne diskussion har vi i vores arbejde været inspireret af især tyske bidrag.

På denne baggrund var turens primære formål at søge at få uddybet vores kendskab til disse diskussioner, samt at præsentere vores eget arbejde med disse problemer for derigennem at få en dialog igang mellem på den ene side klyngen og dermed instituttet og på den anden side relevante forskningsmiljøer i Vesttyskland.

Et konkret resultat af turen er således de igangværende bestræbelser på til efteråret 1984 at få inviteret bl.a. Helmuth Reichelt og Hans Kastendiek (sammen med Bob Jessop fra England) til instituttet som gæsteprofessorer.

Studierapportens hovedtemaer.

Umiddelbart efter denne indledning følger en kort præsentation af klyngens hidtidige arbejde. Formålet hermed er at give instituttet og andre interesserede en kort orientering om klyngens arbejde samt en del af baggrunden for studieturens tematiseringer. Som sådan blev denne præsentation også anvendt på selve studieturen.

I forlængelse heraf og ligeledes som baggrundsviden skitseres den tyske fagbevægelses organisatoriske struktur. Herudover diskuteres dens samfundsmæssige placering og institutionelle integration. Set i forhold til den danske fagbevægelses strukturelle opbygning, samt graden af og formerne for institutionel integration, er der således tale om ret afgørende og markante afvigelser.

Efter således at have skitseret vores egen baggrund samt givet et rids af den tyske fagbevægelse består det følgende af interview og samtalesammendrag fra selve turen.

Disse samler sig i to hovedblokke.

For det første en blok omkring de mere metateoretiske problemstillinger relateret til problematikken omkring formbegrebet samt omkring spørgsmål vedrørende ideologiteori.

Diskussionerne om formproblematikken koncentrerer sig i denne blok primært om at søge at afklare formteoriens stadi. Efter en kort glansperiode fra slutningen af 60'erne og frem til midten af 70'erne har formproblematikken kun levet en relativt upåagtet tilværelse, og mange forskere har forladt de mere grundlæggende spørgsmål, der knytter sig til denne problematik. I stedet har man kastet sig over de mere "konkrete realanalytiske" undersøgelser.

Spørgsmålene om f.eks. den kapitalistiske stats form, struktur og funktion er imidlertid stadig relativt åbne, hvorfor en reaktualisering af de formteoretiske bestræbelser måske var en overvejelse værd. Dette diskuteres især med Bernhard Blanke og Helmuth Reichelt.

I samtalen med Göran Therborn er det især ideologiteoriernes aktuelle problemstillinger og brændpunkter, der er i focus. I denne forbindelse diskuteres især forholdet mellem det althusserianske interpellationsbegreb og trægerbegrebet og deres anvendelighed ved henholdsvis ideologi- og klassaanalyser, og disse spørgsmål søges set i forhold til udviklingen af den diskursive teori (Laclau, Mouffe).

Den anden hovedblok af bidrag samler sig omkring de mere konkret-historisk og mellemteteoriske overvejelser omkring forholdet stat-fagbevægelse og kan samles under en fælles tematisering som korporatismestudier/teorier.

Diskussionen med Josef Esser tog således sit udgangspunkt i, at han sammen med Wolfgang Fach, Werner Fäth og delvis Joachim Hirsch har foretaget en række empiriske analyser af, hvorledes den økonomiske krise søges løst i forskellige vigtige industriområder i Vesttyskland, og hvilke overordnede strategiske og teoretiske perspektiver dette rejser i forbindelse med fagbevægelsen

og forholdet lønarbejde/stat/kapital.

Tematet for diskussionen drejede sig på denne baggrund om forholdet stat/fagforeninger, om konkrete mekanismer i den økonomiske krise og mere overordnet om hvilke statsteoretiske fortolkninger disse forhold kan føre til.

Esser opererer her bl.a. med et begreb om udviklingen af en korporatistisk blok i det tyske samfund og en hermed sammenhængende spaltning af samfundet i en kerne og en periferistruktur.

I samtalen med Hans Kastendiek og Otto Jacobi var det ligeledes korporatismetematiseringerne, der stod på dagsordenen.

Kastendiek forsøger således at diskutere korporatisme som en måde at syntetisere det uddifferentierede kapitalistiske samfund gennem et såkaldt netværk, der dannes af forskellige former for samarbejde mellem lønarbejde og kapital og stat. De centrale spørgsmål er således her: Hvorfor sker der en uddifferentiering af det kapitalistiske samfund? Hvorfor bliver en samfundsmæssig syntese nødvendig, og hvordan forløber syntetiseringen?

Overfor disse tematiseringer stiller Otto Jacobi sig noget mere skeptisk og finder at korporatismediskussionen er alt for almen og forklarer for lidt om, hvorfor korporative strukturer opstår og forsvinder.

Under denne blok hører også et kort sammendrag af noget af de problemstillinger, som blev diskuteret på den af Deutsche Vereinigung für Politische Wissenschaft afholdte Fachtagung d.11-13. okt. med temaet: Politische Willensbildung und Interessenvermittlung.

Hovedindtrykket herfra er, at den brede vesttyske samfundsvidenskabelige diskussion af de ændrede samspilrelationer mellem stat og samfund i efterkrigstiden er diffus og uafklaret både m.h.t. objekt som videnskabelig metode.

Endelig hører under denne blok også et kort sammendrag af en samtale med Michael Jäger, der med en korporatismetiori som udgangspunkt har forsøgt at analysere partiernes rolle og funktion.

Udenfor de to hovedblokke bringer vi til slut et sammendrag af samtalen med Ulrich Jürgens, der for indværende er igang med

et større forskningsprojekt omkring omstillingsproblemer i den vesttyske, engelske og amerikanske bilindustri. Ulrich Jürgens repræsenterer for så vidt også på eksemplarisk vis den ovenfor omtalte "flugt" fra de mere overordnede og metateoretiske problemstillinger til yderst konkrete detailstudier af empirisk karakter.

Bagerst i rapporten har vi udfærdiget en litteraturliste omfattende den i forbindelse med turen indsamlede litteratur.

I.

BAGGRUND/FORUDSÆT- NINGER

- Klyngens arbejde hidtil
- Den tyske jagbevægelse

Integration og fagbevægelse i Danmark.

Dette oplæg er et forsøg på kortfattet at give et indblik i det klyngestudie vedrørende statsform og arbejderbevægelse, som vi nu over en to årig periode har haft igang på institut for Samfundsøkonomi og planlægning ved Roskilde Universitetscenter.

Ved semesterets start i 1981 var vi tolv studerende og en vejleder der besluttede at etablere en klynge omkring et studie af forholdet mellem statsform og arbejderbevægelse i Danmark fra midten af forrige århundrede og op til idag. Motiveringen for dette studie var en undren over at arbejderbevægelsen under krisen i 70'erne trods massearbejdsløshed, og kraftige forringelser i levevilkårene, stadig udviser stor loyalitet overfor den statslige politiske kriseløsningsaktivitet og overfor bevægelsens faglige og politiske organisationer, selv når disse aktivt indgår i forvaltningen af de sociale nedskæringer.

Arbejderbevægelsens statsloyale praksis er ofte blevet kategoriseret som reformisme, og som sådan blevet kritiseret moralsk for at være i modsætning til revolutionær praksis. I andre tilfælde er den statsloyale praksis blevet kategoriseret under et reformismebegreb, hvor reformismen er blevet sat lig med den "nødvendige" fordrejede lønarbejderbevædsthed som udspringer af kapitaloverfladens mystifikationer.

Problemet med disse reformisme bestemmelser er at de udgår fra et forudfattet begreb om den statsloyale praksis og derved i realiteten lukker det specifikke historiske studie af denne praksis. I vort studie har vi søgt at styre uden om dette problem ved ud fra teoretiske overvejelser vedrørende den borgerlige statsform, struktur og funktioner at opstille en historieteoretisk problematik som kan udgøre en ledetråd i vores konkrete historiske undersøgelse af reformismen, dens opkomst og dens udvikling.

Disse overvejelser er mundet ud i en problematik som drejer sig om arbejderbevægelsens integration i den borgerlige statsform. Vort grundlæggende teoretiske udgangspunkt er at den borgerlige statsform er en samfundsforståelse der praktiseres gennem retliggørelse af samfundsmæssige modsætninger. Når kapitalforholdet praktiseres gennem retsnormer, der forbyder krænkelser af privatejendom og påbyder afhændelse af arbejdskraft, så er denne retsnormative praksis ensbetydende med individernes accept af og respekt for den borgerlige statsform. Formen hvori arbejderbevægelsens integration i den borgerlige stat må ske er således retsformen.

I hvilket omfang denne integration forekommer, hvordan og med hvilke effekter på arbejderbevægelse og statsform i Danmark, har vi præciseret til at dreje sig om arbejdskontraktforholdets historiske udvikling i Danmark fra den tidligste arbejderorganisering til i dag.

Denne problematik og dens historiske forudsætninger er vort udgangspunkt for en kritisk begribelse af den praksis der historisk har udmøntet sig i taktiske kampe for at integrere arbejderklassens historiske udtryk i retslige/statslige aktiviteter. En kritisk begribelse, der gennem historiske studier af denne praksis effekter på arbejderbevægelse og statsform, arbejder henimod en indholdningsfyldning af begrebet reformisme.

Da statsformen er den samfundsforståelse hvis praktisering konstituerer de mange enkeltstående ejendomsretter til kapitalistklasse, og dermed udgør et ideologisk herredømme, er reformisme studiet vigtigt fordi det er studiet af hvorledes arbejderklassen i dens historiske skikkelser kan integreres i denne samfundsforståelse og hvad det betyder for dens realitet som klasse.

På de følgende sider vil vi ikke gå nærmere ind på de viden- skabsteoretiske og statsteoretiske overvejelser der indgår som et vigtigt led i vore studier, men lægge vægten på at præsentere nogle foreløbige resultater af historisk konkret karakter som vi er nået frem til gennem vore studier.

Vores historisk specifikke studie har været tilrettelagt ud fra intentionen om at studere de former hvori kapitalforhol- det i Danmark er blevet retsliggjort og kortlægge de effek- ter som denne retsliggørelse har medført.

Af praktiske grunde har vort studie været delt i forskellige problemstillinger med vægt på hver sin tidsperiode i arbejds- kontraktforholdets udvikling. Tre af disse har været:

1. Arbejderbevægelsens integration i den danske statsform i og med at bevægelsen bliver part i det kollektive arbejdsretslige overenskomsts system i perioden 1870 - 1910, - overgangen fra individuel til kollektiv ar- bejdskontraktform.
2. Arbejderbevægelsens integration i de statsapperater der fungerer ved offentligretslige normer og regler, - problemstillingen har vi kaldt integration i den politiske struktur efter 1910. Vi har studeret hvor- dan integrationen i den politiske struktur har mulig- gjort tilblivelsen af et netværk af institutioner og apperater som indbyrdes er autonome i reguleringen af forskellige områder vedrørende arbejdskraftsalget, men alligevel indgår i en sådan indbyrdes arbejdsdeling at de tilsammen udgør et funktionelt hele ved statsformens og lønforholdets reproduktion.
3. Netværksstyring af arbejdskraftsalget i forbindelse med samfundsøkonomisk planlægning. Vi har studeret hvordan netværket som funktionelt hele historisk har udvidet sin funktionalitet fra overvejende at bestå i konflikt- inddæmning i forbindelse med reguleringen af arbejds-

kraftsalget, til også at effektuere styring af arbejds- kraftsalget i forbindelse med forsøg på at realisere en samfundsøkonomisk planlægning udformet på grundlag af konsensususkabelse mellem parterne på arbejdsmarkedet og repræsentanter fra statslige myndigheder. En udvidelse vi mener finder sted fra midten af 50'erne og fremefter.

Vi vil nu med udgangspunkt i disse tre problemfelter skitsere vore foreløbige resultater, med særlig vægt på de effekter som retliggørelsen af arbejdsforholdet har sat på arbejder- bevægelsen.

I. Fra individuel til kollektiv arbejdskontrakt, det arbejds- retlige overenskomtsystems tilblivelse 1870 - 1910.

Når den ene historiske problemstilling i vort integrations- studie drejer sig om det kollektive arbejdsretlige voerens- komstsystems tilblivelse i Danmark, er det fordi vi ser det- te systems tilblivelse som et udtryk for den retlige ideolo- gis vej til dominans i det danske kapitalforhold. Retliggø- relsen af lønrelationen, har i den danske arbejderbevægelse helt tilbage fra dens start, været et vigtigt element i ar- bejderbevægelsens kamp for at bringe modsætningsforholdet til arbejdsgiverne ind i det man i arbejderbevægelsen kalder "civiliserede" baner.

Denne aktivitet som tager sin begyndelse i midten af forrige århundrede munder ved århundredskiftet og i det følgende ti- år ud i opbyggelsen af et centralt forhandlings og overens- komsts system, der effektivt dæmper de stadigt accelerende ar- bejds konflikter i perioden. I arbejderbevægelsens jubilæums- skrifter fra perioden fremføres med stolthed at det er arbej- derorganisationernes fortjeneste at systemet var blevet opbyg- get, idet voldgifts kravet var blevet kæmpet igennem i fag efter fag, for i 1899 at ende med det man kalder "civilisa- tionens princip". Tankegangen var at man havde skabt et rets- grundlag som kunne begrænse arbejdskampene til de tilfælde hvor "vitale interesser" stod på spil.

Med det nye kollektive retsgrundlags etablering finder to så vigtige konfliktmomenter i arbejdsforholdet som strejken og den kollektive arbejderorganisering en plads i den borlige retsorden, som denne udmøntes i det særlige kollektive arbejdsretlige overenskomstsysteem. Denne indoptagelse af arbejderbevægelsens kollektive praksis i den borgerlige retsorden sætter en række strukturerende effekter både på den kollektive praksis og den borgerlige politikform i Danmark, som vi skal se i det følgende.

Helt op til 1899 hvor det kollektive overenskomstsysteem tilbliver som resultat af et forlig der afsluttede en meget omfattende arbejdskamp hvor næsten hele arbejdsmarkedet var involveret, er kollektiv tilbageholdelse af arbejdsvevnen, strejken, i juridisk forstand ensbetydende med en ophævelse af det individuelle arbejdskontraktforhold. Strejken indebærer således for arbejderne en risiko for at livsgrundlaget fjernes, medens kapitalejeren blot kan ansætte ny arbejdskraft. I arbejderbevægelsen tvinges man derfor til at styrke arbejdskampenes effektivitet og omfang, gennem en central koordinering af kampene, et forhold som finder et parallelt forløb på arbejdsgiversiden.

Den kollektive organisatoriske aktivitet har helt op til århundred skiftet et dobbelt formål, - på den ene side er den rettet mod effektivisering af arbejderne kampvåben, strejken, - på den anden side rettes den imod at opbygge en retlig reguleret forhandlings og mæglings praksis. Den åbne kamp, afbrydelsen af arbejdskraftleverancerne, og konfliktformidling gennem forhandling og kompromissøgning er to komplementerende sider af den kollektive praksis op til århundredskiftet.

Den kollektive forhandling og kompromissøgning udgør før århundredskiftet endnu ikke nogen retlig formaliseret praksis. Den kollektive aftaleform er kun af normativ karakter, og kan ikke sanktioneres af hverken det offentlige retssystem eller det private mæglings og voldgifts systeem som tilknyttedes den fremvoksende kollektive forhandlings og aftalepraksis.

Først med Septemperforliget 1899 hvor de to hovedorganisationer anerkender hinanden som retmæssige repræsentanter for de respektive kollektiver i arbejdsforholdet, etableres et retligt bindende kollektivt aftaleforhold som kan sanktioneres ved en særlig retsinstans knyttet til aftaleforholdet, nemlig arbejdsretten.

Ved Septemberforligets indgåelse blev resultatet at den nye kollektive kontraktform og det til aftalen knyttede sanktionsapparat blev oprettet med et minimum af statsapparatlig indblanding. Der knyttedes en permanent voldgiftsret til det nye kollektive overenskomstsysteem, en sanktionsinstans som dog ikke havde særlig vidtgående beføjelser med hensyn til tvangsmæssiggørelse af sine afgørelser. Dette betød at det i det efterfølgende tiår efter århundredskiftet hvor arbejdskampe igen blussede op og tenderede mod at lamme store dele af produktionen, blev det klart at parterne på arbejdsmarkedet ikke ved egen hjælp kunne regulere og garantere de kollektive aftaleforhold.

Fra både statsapparatets og organisationsledelsernes side voksede ønsket om en statslig sikring af forholdet. Men der var fra begge sider enighed om at en sådan sikring måtte ske på et grundlag der var udformet af parterne på arbejdsmarkedet.

I 1910 blev der så vedtaget en lov om det arbejdsretlige overenskomstsysteem, en lov hvis udformning fremstod som et kompromis mellem statsapparatlig regulering og parternes egen regulering af forholdet. Det er nemlig sådan at fastlæggelsen af den kollektive kontrakts indhold, dens retlige sanktionsmidler, og selve domsfunktionen lægges ud til parternes egen forvaltning.

Lovsikringen bygges således op på det grundlag, at organisationernes selvstændighed respekteres, samtidig med at loven lægger rammerne indenfor hvilke, parterne kan agere. Dette resultere bl.a. i at den sanktionsmulighed som nu knyttes til den kollektive kontraktform adskiller sig fra det,

det offentliges sanktionsmuligheder ved at være en kombination af det privatretlige erstatningsprincip og det offentligretlige bødeprincip, nemlig muligheden for idømmelse af bod.

På den ene side bliver reguleringen af overenskomstforholdet nu lagt ind i lovregulerede rammer, på den anden side tilkendes parterne autonomi ved reguleringen af denne kontraktform idet den baseres på parternes egen udøvelse af statsapparatlige funktioner.

Retliggørelsens effekter på arbejderbevægelse og statsform.

I og med at den kollektive kontraktform tilbliver trækkes de legale grænser inden for hvilke den kollektive aktivitet kan foregå legitimt.

Det præciseres således i den juridiske litteratur og i domspraksis at kollektivets legitime funktionsområde nu indskrænker sig til anliggender der kan kategoriseres som faglige. Kategorien faglighed dækker over forhold som vedrører køb og salg af arbejdskraften. Disse forhold afgrænses på dette historiske tidspunkt negativt gennem præcisering af det der er ikke faglig anliggender, nemlig:

- arbejdskampe der rettes mod den økonomiske samfundsorden, produktionsprocessens tilrettelæggelse og fordeling af udbytterne, er ikke fagligt anliggende. Aktiviteter som retter sig mod disse forhold betegnes som retsstridige.

Med integrationen bliver arbejdernes kollektive aktionsmuligheder spærret inde i et faglig reservat der ligger inden for den borgerlige statsforms rammer, nemlig civilsamfundets købs/salgs relationer.

Vigtigt er altså at kollektivet får plads inden for statsformens rammer, men samtidig isoleres dets aktivitet gennem

kategorien faglighed. Der konstitueres en grænse mellem hvad der er fagligt anliggende og hvad der er politisk anliggende.

Stridigheder i forbindelse med brud på allerede indgåede overenskomster må ikke afgøres gennem kollektiv tilbageholdelse af arbejdsevnen, men skal behandles ved arbejdsretten. Arbejdssiden forpligtiger sig altså til at levere kontraktlig aftalt arbejdsydelse mod at få ret til at afbryde nye leverancer hvis prisen og vilkårene ikke er acceptale, erkendelsen af strejken som legalt handelsprincip indebærer således en tydelig indskrænkning i våbenets anvendelse, men samtidig sikrer det individuelle kontraktforholds beståen. Strejken er nu ikke mere ensbetydende med arbejdskontraktforholdets beståen. Strejken er nu ikke mere ensbetydende med arbejdskontraktforholdets fuldstændige afbrydelse, idet de enkelte arbejdere efter en strejkes ophør kan vende tilbage til deres respektive arbejdspladser. Risikoen for at miste kilden til livets opretholdelse ved den kollektive aktions form, er nu ikke så overhængende som før.

Integrationen af arbejderbevægelsen i formen for politisk herredømme, statsformen, indebærer at strejken underlægges retsformen og dennes modsætning mellem frihed/pligt hvor pligten åtil at respektere retsordenen er forudsætningen for den retlige anerkendelse af strejkefriheden.

Organisationen får en dobbelt funktionalitet. På den ene side er den stadig de individuelle arbejdskraftsælgeres kollektivt organiserede forsvar mod kapitalen. På den anden side får den også den funktion at sikre at den borgerlige retsorden af medlemmerne. Organisationen bliver et apparat der må gennemsætte en respektskabende praksis, dvs. organisationen bliver bærer at statsapparatuelle funktioner.

Dette forhold kommer til udtryk i den interne organisatoriske praksis på mindst 2 måder; nemlig ved at organisationen tendentielt selvstændiggøres overfor medlemmerne og gennem en tendentielt hierakisering af den interne beslutningsstruktur.

Før Septemberforliget 1899 havde de kollektive arbejdsaftaler ingen retsligmente eller retsbindende kraft overfor den individuelle kontrakt. En arbejder kunne til enhver tid indgå en arbejdskontrakt, der individuelt stillede ham dårligere end den kollektive aftale. Dette forhold ændres ved Septemberforliget idet hovedorganisationen nu i kollektive overenskomstspørgsmål gives ansvar for og får søgsmålsret og repræsentationspligt for underorganisation og medlemmer.

I loven om arbejdsretten 1910 får organisationen ubetinget repræsentationsret for enkelt arbejderen. Organisationen kan nu påklage brud på arbejderernes ret, derfor den faste voldgiftsret og derved frafalde enkeltarbejderens ret til på egne vegne at rejse krav ved de ordinære domstole.

Samtidig påtager organisationen sig imidlertid også pligt til at repræsentere enkeltmedlemmet ved overtrædelse af overenskomst. Organisationen forpligtes til at være sagsøgte på vegne af retsovertræderne. Ved 1910 loven påtager organisationen sig desuden materielt ansvar når den gør sig delagtig i et brud på indgåede overenskomster, hvilket den automatisk gør når den ikke med alle midler forsøger at hindre medlemmets eller underorganisationens brud på overenskomsten.

I og med at organisationen får selvstændige pligter og ansvar sker der en adskillelse mellem organisation, underorganisation og medlem som giver anledning til oprettelse af interne organisationsregler for sanktionering af de påtagede pligt-normer, f.eks. bod, eksklusion etc.

Der åbnes op for et internt disciplinerings forhold, relateret til en intern hierakisering af organisationsstrukturen. Fagbevægelsens interne demokratiske opbygning bliver således et moment der må udvikle sig inden retlig selvstændige organisationer der er tillagt tvangsfunktioner overfor medlemmer og underorganisationer.

Afgrænsningen af det faglige i forhold til det politiske udtrykker sig også i arbejdsretssystemet. Kampe som retter sig mod ikke faglige anliggender er retsstridige, mens kampe som holder sig inden for de faglige rammer er retmæssige, og betegnes interessestridigheder.

Sondringen mellem interesse og retsstridigheder der blev formaliseret i det kollektive arbejdsretlige overenskomstsysteem ved 1910 loven, var allerede tidligt blevet udviklet i de mange mæglings og voldgiftsinstitutioner der blev oprettet før århundredskiftet.

Arbejderbevægelsens accept af denne sondring var et led i kampen for at blive anerkendt som kollektivt retssubjekt. Kampen for at blive indoptaget i statsformen indebærer at kollektivet konstitueres som interessebærer, nemlig interessen i maksimering af arbejdskraftens pris og forbedring af arbejdsvilkårene, overfor arbejdsgivernes interesse i det modsatte.

Med den kollektive kontraktforms etablering fordrejes den åbenlyse klasse modsætning mellem arbejde og kapital til en interesse modsætning der kan udspille sig inden for retlige procedureregler med imperativet om kompromissøgning gennem forhandling og mægling som grundlag.

Omformningen af klassekampen til en interessekamp hvor faglige økonomiske interesser er afgrænset fra politiske/stats-apparatuelle interesser, er et udtryk for at klassekampen ved integrationen struktureres i statsformens modsætning mellem statsapparat og civilsamfund.